

ŚLADAMI KSIĄŻĄT POMORSKICH

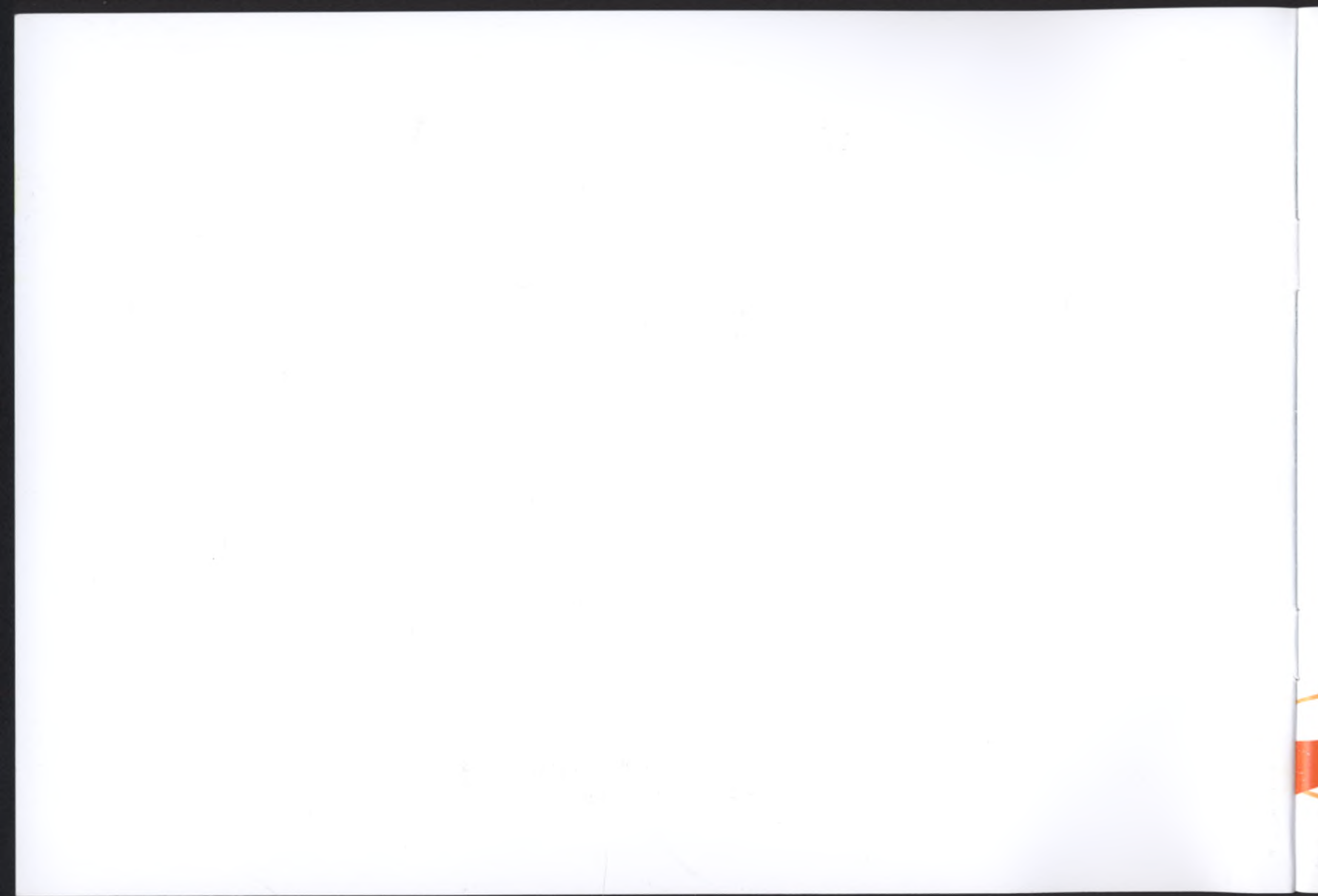
STARGARD SZCZECIŃSKI

ŚWIDWIN

ŚLUPSK

ŚLADAMI KSIĄŻĄT POMORSKICH

*W niniejszym katalogu prezentowane są zdjęcia obiektów historycznych
wykonane przez słuchaczy Słupskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Słupsku podczas warsztatów
historycznych realizowanych w ramach Projektu pt. „Śladami Książąt Pomorskich”.
Trasa warsztatów, które były „lekcją żywej historii” i utrwaliły wiadomości zdobyte na wykładach wiodła
ze Słupska poprzez Świdwin, Stargard Szczeciński, Szczecin, Kamień Pomorski, Trzebiatów i Kołobrzeg.*

SŁUPSKI UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU
S Ł U P S K 2 0 0 9

SŁUPSK

Początki miasta łączą się z wczesnośredniowiecznym grodem z IX w. położonym na wyspie utworzonej przez odnogi rzeki Słupi. W 1265 roku gród i osada podgrodowa otrzymały prawa miejskie od księcia gdańskiego Świętopełka. Jego następca Mściwój II przekazał Ziemię Słupską i miasto księciu Przemysłowi II Wielkopolskiemu. W latach 1307-1317 Słupsk zagarnęli margrabiowie brandenburscy, którzy w roku 1310 dokonali relokacji miasta. Od 1317 do 1637 roku panowała tu dynastia rodzima książąt Gryfitów. Po jej wymarciu od roku 1648 Słupsk przeszedł pod panowanie Brandenburgii.

ZDJĘCIA:

1. Zamek Książąt Pomorskich i Młyn Zamkowy
  - Zamek został zbudowany w stylu gotyckim w latach 1505-1507 przez ks. Bogusława X. W latach 80-tych XVI w. przebudowany na renesansową rezydencję przez ks. Jana Fryderyka. Od 1600 do 1660 r. mieszkały w nim księżne wdowy Erdmuta i Anna - ostatnia z rodu Gryfitów. Po śmierci jej syna ks. Ernesta Bogusława von Croy zamek przeszedł w posiadanie Brandenburgii. Ograbiony, przebudowany na koszary i zniszczony zębem czasu został odbudowany w roku 1965 na siedzibę Muzeum Pomorza Środkowego.
  - Młyn Zamkowy, wybudowany w I połowie XIV w. jest najstarszym zachowanym zabytkiem przemysłowym w Polsce. Wielokrotnie przebudowywany służył jako młyn do końca lat 50-tych XX wieku.

2. Kościół św. Jacka – halowy, wybudowany w stylu gotyckim. Początkowo po roku 1278 był świątynią zakonu dominikanów. W czasie rozruchów reformacyjnych w roku 1525 splądrowany i zniszczony. W roku 1602 odbudowany przez ks. Erdmutę jako świątynia ewangelicka pw. św. Jana. Wyposażenie barokowe było ufundowane przez ostatnich Gryfitów. W kryptach spoczywają kości książąt z tej dynastii. Od stycznia 1946 r. – kościół katolicki.
3. Brama Młyńska – stanowi część obwarowań miasta, które wzniesiono w okresie od początku XIV wieku do połowy XV wieku.
4. Baszta Czarownic – jest basztą starego, wybudowanego w okresie od początku XIV do połowy XV wieku, obwarowania miasta. Znajdowała się tu izba tortur, w której przesłuchiwano kobiety posądzone o czary. Uszkodzona podczas działań wojennych w 1945 roku, odbudowana w latach 1970-1973.

ŚWIDWIN

W XII wieku gród pomorski na szlaku handlowym z Kołobrzegu do Wielkopolski. Prawa miejskie otrzymał około roku 1296 od margrabiów brandenburskich. Później było to miasto prywatne biskupa kamieńskiego Henryka Wachholtza, a potem rycerza Wedige Wedla. Gdy ten popadł w długi, sprzedał miasto Krzyżakom. Krzyżacy rozbudowali zamek na najbardziej na zachód wysuniętą swą twierdzą. Od 1548 roku przez 300 lat była tu komandoria zakonu Joannitów. Potem objęli zamek i miasto królowie pruscy.

ZDJĘCIA:

1. Zamek został zbudowany w XIII wieku w celu ochrony szlaków handlowych.
2. Wieża zamkowa.
3. Studnia na dziedzińcu zamkowym.

STARGARD SZCZECIŃSKI

W IX wieku była tu osada, która spełniała rolę ośrodka władzy plemiennej. W XII wieku powstał gród na wyspie w ramionach Iny. Książęta zachodniopomorscy – Gryfici lokowali tu 2 klasztory, w roku 1186 zakon Joannitów i w roku 1199 zakon Augustianów. Prawa miejskie otrzymał Stargard w roku 1243 od księcia Barnima I. Stargard należał do miast hanzeatyckich. Mimo wielkich zniszczeń wojennych w czasie II wojny światowej Stargard może poszczycić się licznymi budowlami zabytkowymi.

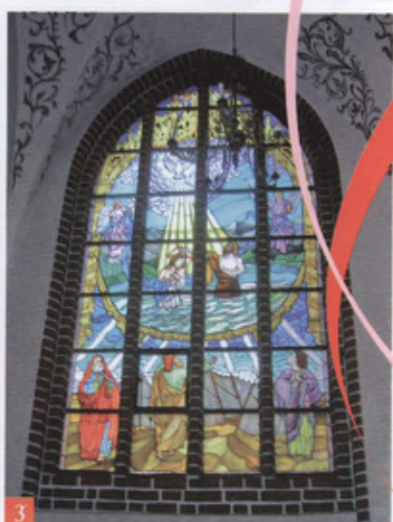

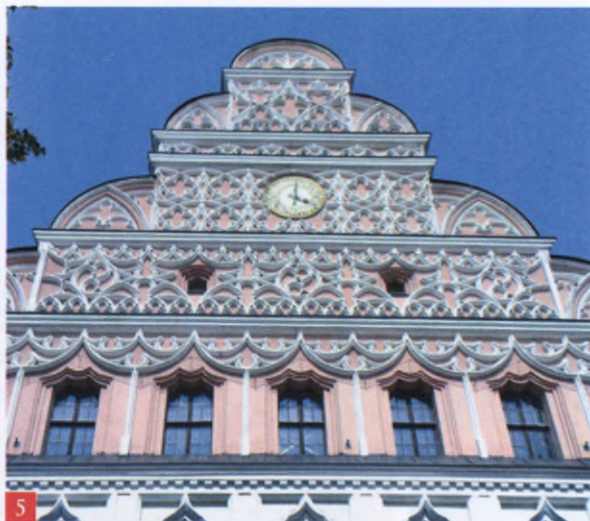
ZDJĘCIA:

1. Kolegiata NMP, zwana też Farą Mariacką. Budowano ją od końca XIII wieku do roku 1499. Kościół ten należy do najznakomitszych dzieł średniowiecznej architektury w północnej Europie, jedyny zabytek klasy „0” na Pomorzu Zachodnim.
2. Wnętrze gotyckie Kolegiaty NMP.
3. Witraże z XIX i początku XX wieku, w Kolegiacie NMP.

4. Ratusz miejski wznoszony w latach 1250 - 1280, odbudowywany po pożarze w 1635 roku i zniszczeniach wojennych w 1945 roku. W tle Kolegiata NMP.

5. Szczyt Ratusza zdobiony kunsztownymi maswerkami sieciowymi.

6. Fragment murów obronnych z XIII wieku, w dali Baszta Białogłównka z XV wieku.

7. Baszta Morze Czerwone wybudowana około 1500 r. Największa baszta miejska w Polsce, wysokość jej wynosi 34 m.

8. Baszta Tkaczy wraz z Basteją z XV wieku.

9. Brama Pyrzycka
– wznoszona w kilku etapach na przestrzeni XIII– XV w.

10. Dom Kletzina (Rohledera)
– kamieniczka mieszczańska z XV wieku odbudowana po zniszczeniu w 1945 roku.

11. Dom Protzena z XV wieku
kilkakrotnie przebudowywany, odbudowany po zniszczeniu w 1945 roku.

SZCZECIN

sada Szczecin powstała w VIII wieku u ujścia rzeki Odry do Zalewu Szczecińskiego. Głównym miejscem osadniczym było wzgórze na zachodnim brzegu Odry. Poniżej tego wzgórza powstała osada pierwszych mieszkańców Szczecina. Pogańskich szczecinian ochrzcił w 1124 roku biskup Otton z Bambergu działając z polecenia polskiego księcia Bolesława Krzywoustego, który w tym czasie władał Pomorzem. W Szczecinie znajdował się wówczas dwór księcia Warcisława I, który sprzyjał wprowadzeniu chrześcijaństwa. Księstwo Szczecińskie powstało z podziału Księstwa Zachodniopomorskiego na dzielnice i działało w latach 1295-1484. Ostatnim władcą księstwa był Warcisław X z rodu Gryfitów. Po nim władzę nad zjednoczonym Księstwem Pomorskim przejął Bogusław X. Dwór książęcy (dzisiejszy Zamek Książąt Pomorskich) zbudował Barnim III, a rozbudowali go Bogusław X w 1490 r oraz Barnim XI. Wnuk Bogusława X książę Jan Fryderyk przebudował zamek w renesansową rezydencję. W takiej postaci zamek przetrwał do 1944 roku. Zniszczony w czasie działań wojennych został w ostatnich latach skrupulatnie odbudowany w postaci jaką nadał mu książę Jan Fryderyk.

ZDJĘCIA:

1. Zamek Książąt Pomorskich. Przez wieki był siedzibą Książąt Pomorza Zachodniego z rodu Gryfitów. Podczas swojej długiej historii wielokrotnie przebudowywany. Początki dzisiejszego zamku sięgają 1346 roku.

2. Bazylika Archikatedralna św. Jakuba wybudowana na przełomie XIV i XV wieku.
3. Nawa główna Bazyliki św. Jakuba.
4. Organy w Bazylice św. Jakuba.
5. Ratusz Staromiejski zbudowany w XV wieku, przebudowany w XVII wieku w stylu gotyckim.

6. Kościół św. Jana Ewangelisty
– gotycki kościół pofranciszkański,
wznoszony etapami
w XIV i XV wieku.

7. Kamienica Loitzów – wybudowana
w latach 1539 – 1547, jeden
z niewielu budynków dawnego
budownictwa mieszczańskiego
w mieście.

8. Gotycki kościół św. Piotra i Pawła
z XV wieku.

9. Czerwony Ratusz – budowany w latach 1875 – 1879 z przeznaczeniem na siedzibę władz miasta.

10. Brama Portowa – brama miejska zbudowana w stylu barokowym w latach 1725 - 1727.

11. Brama Królewska – powstała w latach 1725 – 1728.

12. Wały Chrobrego – widok ogólny.

13. Wały Chrobrego - budynek Muzeum Narodowego i Teatru Współczesnego z początku XX wieku.

14. Wały Chrobrego - budynek Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

15. Kamieniczki na Starym Mieście.

KAMIEŃ POMORSKI

Kierwotnie była tu osada rybacka założona w IX wieku. Otrzymała ona prawa miejskie w roku 1274. Początkowo Kamień należał do książąt z rodu Gryfitów. W latach 1176-1182 przeniesiono siedzibę biskupią z Wolina do Kamienia i odtąd miasto stało się własnością biskupów kamieńskich. W roku 1545 nastąpiła sekularyzacja biskupstwa i powstało tu biskupstwo luterańskie, istniejące do roku 1648. Książęta z rodu Gryfitów byli biskupami kamieńskimi.

Ostatnim biskupem był Bogusław XIV, zmarły w roku 1637.

Po nim tytularnym biskupem kamieńskim był książę Ernest Bogusław von Croy, syn Anny Gryfitki - pani na zamku w Słupsku. Książę wyposażył katedrę św. Jana Chrzciciela w Kamieniu, fundując dla niej barokowe organy, ambonę i ołtarz oraz srebrne naczynia liturgiczne i świeczniki.

ZDJĘCIA:

1. Romańsko-gotycka Katedra pw. św. Jana Chrzciciela wznoszona od XII do XIII w. Katedra jest nekropolią książąt pomorskich z dynastii Gryfitów.
2. Barokowa ambona pochodząca z 1682 roku.
3. Barokowe organy w Katedrze św. Jana Chrzciciela ufundowane w 1669 roku przez księcia i biskupa kamieńskiego Ernesta Bogusława von Croy.

4. Wirydarz katedralny wzniesiony na przełomie XIII i XIV wieku, założony na planie czworoboku, otoczony krużgankami. W przeszłości był on miejscem pochówku kanoników i biskupów kamieńskich, miejscem kontemplacji oraz ogrodem. Jest jedynym w Polsce przykładem wirydarza przy katedrze.

5. Pałac biskupi wzniesiony w XV wieku w miejscu wcześniejszego dworu kurii biskupów pomorskich z XIV wieku. W wiekach XIV – XVII służył jako siedziba kurii biskupiej.
6. Wieża Piastowska i Brama Wolińska z XIV wieku – gotycka baszta przylegająca do bramy miejskiej.
7. Ratusz zbudowany w XIII wieku. W połowie XVI wieku budynek został nieznacznie przebudowany i nadano mu cechy renesansowe.

TRZEBIATÓW

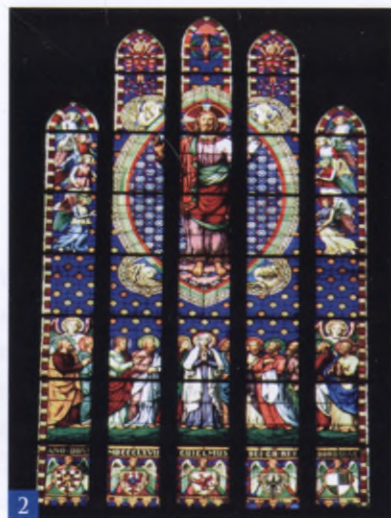

*uż w IX w znajdował się tu gród słowiański z podgroziem.
W roku 1224 Trzebiatów stał się oprawą wdową księżnej Anastazji,
żony Bogusława I z rodu Gryfitów. Ona właśnie ufundowała tu kościół
pw. św. Mikołaja oraz klasztor norbertanek. W roku 1277 książę Barnim I,
jego syn Bogusław oraz opat norbertanów Tomasz nadali miastu prawa miejskie.
Miasto było miejscem zwoływania sejmów pomorskich, w tym sejmu w roku 1534,
kiedy z inicjatywy księcia Barnima XI podjęto decyzję o wprowadzeniu
na Pomorzu religii luterańskiej.*

ZDJĘCIA:

1. Kościół Macierzyństwa NMP
wybudowany w latach 1305-1370
w stylu gotyckim.
2. Witraże z XIX wieku w Kościele
Macierzyństwa NMP.
3. Wnętrze Kościoła Macierzyństwa
NMP.
4. Ratusz Miejski wybudowany
w 1701 roku w miejscu XV wiecznej
budowli, która spłonęła w 1696 roku.
5. Kamieniczki na rynku miejskim.
6. Pałac z XVIII wieku przebudowany
z dawnego klasztoru norbertanek.
Do jego przebudowy przyczyniła się
Maria Czartoryska, córka Izabeli
Czartoryskiej z Puław, żona Ludwika
Witemberskiego, dowódcy garnizonu
wojskowego w Trzebiatowie.

KOŁOBRZEG

jedno z najstarszych miast na Pomorzu Zachodnim. Powstało w VIII wieku jako osada przy źródłach słonych w północnej części Wyspy Solnej między rzeką Parsętą a tzw. Rowem Drzewnym na terenie dzisiejszego Kołobrzegu. W drugiej połowie X w. Pomorze zostało opanowane przez Mieszka I. Za Bolesława Chrobrego w wyniku zjazdu gnieźnieńskiego powstało w roku 1000 biskupstwo kołobrzesckie. Za czasów księcia Bogusława Krzywoustego w 1107 roku Kołobrzeg zdobyło rycerstwo polskie. W XII wieku była tu siedziba kasztelana. Książęta z rodu Gryfitów: Bogusław I i Kazimierz I wspólnie władali tą osadą ze względu na dochody z warzenia soli. W XIII wieku Ziemia Kołobrzescka stała się własnością biskupów kamieńskich. Prawa miejskie Kołobrzeg otrzymał w 1255 roku. Kołobrzeg był umocnioną fortecą, którą zbudowali najpierw Szwedzi podczas swego tu pobytu w czasie wojny trzydziestoletniej. W wyniku II wojny światowej i długotrwałych walk o Kołobrzeg miasto zostało w 90 % zniszczone. Dziś jest pięknie odbudowane.

ZDJĘCIA:

1. Bazylika Mariacka ma swoje początki w XIII w. W obecnym kształcie pojawiła się w XV w. W czasie II wojny światowej została całkowicie wypalona, odbudowana w latach 1972-82.
2. Widok na wieżę Bazyliki Mariackiej
3. Drzwi do Bazyliki Mariackiej
4. Baszta Prochowa z XIV wieku, jedyny obiekt średniowiecznego systemu obronnego, który przetrwał do dnia dzisiejszego w całości.
5. Ratusz – pochodzi z II połowy XIX w. zbudowany został na ruinach gotyckiego ratusza z XIV w.

iniejszy katalog opracował
 Słupski Uniwersytet Trzeciego Wieku w Słupsku
 realizując Projekt pt. „Śladami Książy Pomorskich”

w ramach ogłoszonego przez
 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
 programu Patriotyzm Jutra.
 Współrealizatorem Projektu jest
 Muzeum Historii Polski w Warszawie.

MUZEUM HISTORII POLSKI

PATRIOTYZM JUTRA

Konsultacja historyczna:

Zdzisław Machura

Autorzy zdjęć:

1. Henryk Baranowski	7. Zdzisław Machura
2. Zofia Chabros	8. Irena i Rajmund Marcinkowscy
3. Marek Czarnecki	9. Bronisława Świątek
4. Emilia Godlewska	10. Krystyna Tarasiuk
5. Wiesława Karska	11. Aleksandra Telisz
6. Hanna Kurowska	12. Mirosław Wojtczak

Wydanie I Słupsk 2009

© Copyright by Słupski Uniwersytet Trzeciego Wieku

Wydawca:

SŁUPSKI UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU

ul. Braci Gierymskich 1, 76-200 Słupsk,

tel. 59 845 64 41, e-mail: sutw@o2.pl

Wszystkie prawa zastrzeżone.

ISBN 978-83-928540-1-2

Przygotowanie do druku i druk:

Drukarnia „BOXPOL”, ul. Wiejska 28, 76-200 Słupsk,

tel. 59 842 43 71, e-mail: boxpol@post.pl

ISBN 978-83-928540-1-2

MUZEUM HISTORII POLSKI

PATRIOTYZM JUTRA

U
SŁUPSKI
UNIwersytet
TRZECIEGO WIEKU

KOŁOBRZEG

TRZEBIATÓW

KAMIEŃ POMORSKI

SZCZECIN